

Bogumiła Mucha-Leszko

Katedra Ekonomii, Akademia Nauk Stosowanych Wincentego Pola w Lublinie, <https://orcid.org/0000-0002-1288-4662>, bmuchaleszko@gmail.com

Magdalena Katarzyna Kąkol

Katedra Gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, <https://orcid.org/0000-0003-4825-4221>,

 magdalena.kakol@mail.umcs.pl

Czesław Skowronek, *Sytuacja finansowa polskiego sektora przedsiębiorstw. Wybór artykułów opublikowanych w latach 2000–2022*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2022, 416 ss.

Czesław Skowronek, *Financial situation of the Polish enterprise sector. A selection of papers published in 2000–2022*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warsaw 2022, 416 pp.

Książka Profesora Czesława Skowronka stanowi zwieńczenie dorobku naukowego z okresu 2000–2022. Analizy zamieszczone w 26 pracach tworzą cykl tematyczny dotyczący rozwoju i restrukturyzacji sektora polskich przedsiębiorstw. Jednak przedmiotem szczególnej uwagi Autora jest ocena ich sytuacji finansowej.

Na treść monografii składają się trzy grupy prac. Pierwsza z nich obejmuje teksty 1–7, w których Autor ocenia sytuację finansową polskich przedsiębiorstw, jej wpływ na rozwój całego sektora przedsiębiorstw i na wyniki gospodarcze w wymiarze makroekonomicznym w latach 1995–2005. Drugą grupę prac, tematycznie szerszą, tworzą pozycje 8–19. Zawierają one nie tylko ocenę sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw w warunkach globalnego kryzysu 2008+, lecz także ocenę znaczenia procesów logistycznych w kształtowaniu ekonomiki przedsiębiorstw i wpływu aktywów obrotowych na efektywność gospodarowania. Te analizy obejmują lata przedkryzysowe i kryzysowe, z uwzględnieniem drugiej fali recesji 2012–2013. Polska wykazała wysoką odporność na kryzys finansowy i obie fale recesji. Stopa wzrostu PKB w Polsce w 2009 r. obniżyła się do 1,6%, a w latach 2012–2013 do 2,0–1,6% (Mucha-Leszko, 2014, s. 27). Spadek PKB w UE-27 wyniósł 4,5% (2009) i 0,4% (2012) (Mucha-Leszko, 2014, s. 27). Koniunktura gospodarcza w Polsce i UE istotnie oddziaływała na sytuację sektora przedsiębiorstw. Duży udział rynku UE w eksporcie polskich przedsiębiorstw (prawie 80% w 2008 r.) powodował, że spadek popytu, zwłaszcza w Niemczech, Francji, Włoszech, Wielkiej Brytanii i Czechach, ograniczał możliwości ich rozwoju. Uwzględniając uwarunkowania makroekonomiczne i zakres czasowy analiz, jako trzecią grupę prac traktujemy pozycje 20–26. Głównym kryterium wyodrębnienia tych siedmiu opracowań była zmiana warunków aktywności gospodarczej. Od 2014 r. do kryzysu epidemicznego w całej UE notowano względnie dobrą koniunkturę.

Badanie sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw służy Autorowi do oceny ich wyników w działalności gospodarczej, prezentacji tendencji zmian w efektywności tego sektora oraz szans i zagrożeń w jego rozwoju. W analizach sytuacji finansowej przedsiębiorstw Autor stosuje czytelne kryteria: 1) płynność finansową – zdolność do terminowej regulacji zobowiązań, 2) rentowność – zdolność przedsiębiorstwa do osiągania nadwyżki finansowej wyrażonej w relacji przychodów do poniesionych kosztów, w relacji nadwyżki do zasobu aktywów i kapitałów własnych oraz nadwyżki w relacji do strumieni przychodów i kosztów, 3) produktywność zasobów trwałych, obrotowych i osobowych jako relację przychodów do zasobów, 4) strukturę kapitału, w tym udział w finansowaniu aktywów kapitałów własnych, 5) zadłużenie.

W pierwszej części monografii (prace 1–7) wzbudza zainteresowanie tekst stanowiący wprowadzenie do analiz empirycznych (1). Autor wskazał w nim zmiany, jakie musiały dokonać się w przedsiębiorstwach, aby mogły one realizować cele gospodarcze w warunkach gospodarki rynkowej. Podkreślił, że zdolność podmiotów gospodarczych do rozwoju i powiększania potencjału ekonomicznego jest weryfikowana przez mechanizm rynkowy i proces prywatyzacyjny stanowił tylko wstępny warunek restrukturyzacji. Natomiast sprostanie wymogom rynku polega na stałym zwiększaniu zdolności konkurencyjnej. Adaptacja przedsiębiorstw funkcjonujących w systemie nakazowo-rozdzielczym do efektywnej działalności w gospodarce rynkowej wymagała kompleksowej restrukturyzacji. Wskazane zostały kierunki przekształceń w przedsiębiorstwach uznane za główne źródła wzrostu ich przewagi konkurencyjnej i umacniania pozycji rynkowej.

Przedmiotem analizy w pracach 2–3 jest sytuacja finansowa polskich przedsiębiorstw przechodzących transformację systemową w latach 1990–2001, ale ich wyniki finansowe obejmują okres 1995–2001. W podsumowaniu Autor podkreślił pogorszenie wszystkich wskaźników rentowności, wzrost kosztów działalności przedsiębiorstw, niekorzystną strukturę nadwyżki finansowej (duży udział amortyzacji) i niskie tempo wzrostu inwestycji w latach 1992–1994 oraz 1999–2001. Jako przyczynę wskazał osłabienie procesów restrukturyzacyjnych. Uznając tę argumentację, warto przypomnieć, że były to okresy kryzysowe, a więc niesprzyjające aktywności gospodarczej. Analiza sytuacji finansowej przedsiębiorstw w pracy 3 kończy się na 2005 r. Autor podkreślił pozytywne tendencje, czyli poprawę wyników finansowych przedsiębiorstw (od 2003 r.): 1) wzrost poziomu płynności finansowej, 2) poprawę wskaźników rentowności, 3) niższe tempo wzrostu kosztów niż przychodów, 4) wzrost produktywności aktywów obrotowych. Ciekawą konstatacją wynikającą z badań było opóźnienie wzrostu inwestycji przedsiębiorstw w stosunku do poprawy ich wyników finansowych. Praca (4) *Aktywa obrotowe sektora przedsiębiorstw i źródła ich finansowania* zawiera ocenę płynności finansowej przedsiębiorstw. W pracy (5) *Perspektywy rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw* przedstawione zostały: 1) cechy polskiego sektora przedsiębiorstw, uznane za potencjał rozwojowy gospodarki, 2) wybiórcza ocena sytuacji finansowej sektora, 3) zdolność przedsiębiorstw do rozwoju oraz jego bariery i zagrożenia. Argumentacja jest merytorycznie zasadna i prowokująca do dyskusji. Ostatni tekst zamykający I część monografii *Sektor przedsiębiorstw wobec wyzwań współczesnej gospodarki* kieruje uwagę czytelnika na zewnętrzne uwarunkowania ich rozwoju, czyli na otoczenie, w jakim one

funkcjonują. Jednak Autor więcej uwagi poświęcił transformacji sektora przedsiębiorstw i poprawie ich efektywności, a wyzwania współczesnej gospodarki, będące następstwem globalizacji, zostały potraktowane marginalnie.

Na drugą część monografii składają się prace (8–19) opublikowane w latach 2008–2015, czyli w okresie kryzysu finansowego i dwóch fal recesji, zaś analizy danych obejmują okres 2008–2013. W pierwszych trzech tekstach (8–10) Autor komentuje przejawy i źródła globalnego kryzysu oraz jego wpływ na osłabienie tempa wzrostu gospodarczego w Polsce, zwracając uwagę na zagrożenia rozwojowe przedsiębiorstw. W pracy 10 ocenia osłabienie dynamiki gospodarczej w UE i Polsce oraz analizuje sytuację finansową polskich przedsiębiorstw w latach dobrej koniunktury (2003–2007), by na tym tle pokazać skutki kryzysu w sektorze przedsiębiorstw w okresie recesyjnym 2008–2009. Zostały przedstawione nie tylko wyniki finansowe, lecz także produkcja, sprzedaż, eksport i import oraz inwestycje wg źródeł finansowania. W ten sposób Autor wskazał czynniki, które kształtowały wyniki finansowe jednostek gospodarczych. Logikę układu tekstów w drugiej części monografii zakłóciła praca (11) *Możliwości rozwoju sektora polskich przedsiębiorstw w świetle ich sytuacji finansowej*, ponieważ analiza dotyczy okresu przedkryzysowego i dane kończą się na latach 2005/2006. Praca ta mogłaby uzupełnić podsumowanie części I monografii. Wówczas tekst (12) *Sektor przedsiębiorstw w procesie transformacji polskiej gospodarki* byłby ściślej powiązany merytorycznie z tekstami 8–10. W pracy (13) *Procesy logistyczne w kształtowaniu ekonomiki przedsiębiorstw* Autor dowodzi, że efektywność przedsiębiorstw zależy od zintegrowania procesów logistycznych z realizacją celów ich działalności. Uznaje, że największe znaczenie pod tym względem mają: wpływ procesów logistycznych na efektywność gospodarowania, na produktywność wykorzystania zasobów (trwałych i obrotowych) i na płynność finansową przedsiębiorstwa.

Przedmiotem analizy w pracach (14–17) są wybrane mierniki oceny sytuacji finansowej oraz czynniki oddziałujące na poziom wskaźników. W tej grupie chciałbyśmy wyróżnić pracę dotyczącą problemów finansowych sektora przedsiębiorstw rozważanych na tle uwarunkowań makroekonomicznych (15) i dwie prace (16–17) stanowiące analizę i ocenę wpływu produktywności aktywów obrotowych na wyniki gospodarowania w przedsiębiorstwie. Autor przedstawił szereg szczegółowych wniosków dotyczących źródeł dużej odporności polskiej gospodarki i jej podmiotów na zjawiska kryzysowe. Właśnie w tym aspekcie, czyli bieżącego obserwowania procesów gospodarczych i ich komentowania, z perspektywy krótko i średniookresowej, teksty Pana Profesora są opiniotwórcze i są dobrym punktem odniesienia w analizach porównawczych. Wspomniane dwie prace, dotyczące aktywów obrotowych, reprezentują dużą wartość dzięki temu, że są ściśle powiązane i wzajemnie się uzupełniają (16–17). W pierwszej znajdujemy prezentację zagadnienia – miejsce, rolę i znaczenie aktywów obrotowych w procesach gospodarczych. Jest to wprowadzenie do analizy empirycznej w kolejnej pracy: *Aktywa obrotowe sektora polskich przedsiębiorstw na tle wielkości makroekonomicznych*.

Teksty (18–19) zamykające II część monografii to: *Podstawowe zjawiska i tendencje zmian sytuacji finansowej polskich przedsiębiorstw* i *Wpływ sytuacji finansowej polskiego sektora przedsiębiorstw na ich procesy rozwojowe*. Pierwsza z prac

posiada cechy syntezy. Podsumowanie badania sytuacji finansowej sektora polskich przedsiębiorstw w latach 2008–2013 wypadło pozytywnie, choć Autor odnotował przejściowe wahania wielu wielkości finansowych. Zwrócił też uwagę na problem zróżnicowania sytuacji finansowej przedsiębiorstw przemysłowych. Druga praca, mająca na celu ocenę wpływu sytuacji finansowej polskiego sektora przedsiębiorstw na ich procesy rozwojowe, zawiera wnioski opisowe. Nie zastosowano metod badawczych w celu potwierdzenia współzależności między wynikami finansowymi i danymi charakteryzującymi procesy rozwojowe sektora przedsiębiorstw.

Trzecią część monografii tworzą prace 20–26. Kontynuacja analizy w kolejnych latach i stosowanie przyjętych wcześniej zasad daje możliwość prezentacji danych w dłuższej perspektywie czasowej i obserwacji czynników (wewnętrznych i zewnętrznych) kształtujących tendencje rozwojowe sektora przedsiębiorstw, ale równocześnie powoduje pojawianie się powtórzeń w zestawieniach danych liczbowych oraz w ich interpretacji. W tej części monografii analizy uzupełniane danymi z kolejnych dwóch czy trzech lat z jednej strony pokazywały zachodzące zmiany w sytuacji finansowej przedsiębiorstw, ale z drugiej powodowały pewną zbieżność tekstów. Dotyczy to zwłaszcza prac 20 i 21. Interesujące są wyniki analiz w pracach 22–26. W okresie dobrej koniunktury gospodarczej i generalnie pozytywnego obrazu sytuacji finansowej przedsiębiorstw Autor odnotował wiele zjawisk negatywnych: pogorszenie efektywności, gospodarczej, niską i zmienną dynamikę inwestycji, zróżnicowanie poziomu nakładów inwestycyjnych, niskie inwestycje w przemyśle wydobywczym i energetycznym, wzrost zapasochłonności. Niepewność i ryzyko obniżające skłonność do inwestowania nie były doceniane jako bariery rozwojowe.

Kończąc lekturę książki, odniosłyśmy wrażenie, że brak jest zakończenia, które stanowiłoby syntezę wyników analiz, wskazującą najważniejsze korzyści i koszty restrukturyzacji sektora przedsiębiorstw, ocenę jego pozycji w skali rynku UE, przedstawienia przyczyn i skutków niskiej skłonności do inwestowania i luki technologicznej. Podtrzymując wcześniej wyrażaną opinię na temat walorów tej książki, mamy też odczucie braku zasygnalizowania problemu, na ile restrukturyzacja sektora przedsiębiorstw i kryzys finansowo-gospodarczy przyczyniły się do deindustrializacji polskiej gospodarki. Problem ten „dotknął” wiele krajów Unii Europejskiej i znalazł szerokie odzwierciedlenie w literaturze (Sinn, 2014, s. 103–141; Warwick, 2013; Gawlikowska-Hueckel, 2014; Mucha-Leszko, 2016).

Bibliografia

- Gawlikowska-Hueckel, K. (2014). Polityka przemysłowa i spójności wobec planów reindustrializacji Unii Europejskiej. Wnioski dla Polski. *Gospodarka Narodowa*, 5, 53–80. <https://doi.org/10.33119/GN/100879>
- Mucha-Leszko, B. (2014). *Wzrost gospodarczy i proces konwergencji oraz średnio i długoterminowe perspektywy zmniejszania luki rozwojowej*. W: B. Mucha-Leszko (red.), *Pozycja gospodarcza Polski w Unii Europejskiej*. Lublin: Wyd. UMCS.
- Mucha-Leszko, B. (2016). Causes and Consequences of Deindustrialisation in the Euro Area. *Problems of World Agriculture*, 16(XXXI, 4), 240–252. <https://doi.org/10.22004/ag.econ.253059>
- Sinn, H-W. (2014). *The Euro. On Bursting Bubbles, Budgets, and Beliefs*. Oxford: Oxford University Press.
- Warwick, K. (2013). Beyond Industrial policy. Emerging Issues and New Trends. *OECD Science. Technology and Industrial Policy Papers*, 2, 1–57. <https://doi.org/10.1787/5k4869clw0xp-en>